

Warto chronić państwo prawa

ANDRZEJ WRÓBEL

w rozmowie z Krzysztofem Sobczakiem

Wolters Kluwer

Warto chronić państwo prawa

ANDRZEJ WRÓBEL

w rozmowie z Krzysztofem Sobczakiem

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Wydawca
Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący
Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne
Małgorzata Nowak

Korekta
Maria Aleksandrow

Łamanie
Andrzej Gudowski

Zdjęcie na okładce
Marcin Kluczek

.....
Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących
im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej
w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło.
A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.
.....

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska SA, 2017

ISBN: 978-83-8107-068-3

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluger.pl

www.wolterskluger.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wstęp.....	7
1. Konstytucja opoką, a Trybunał strażnikiem rządów prawa.....	11
2. Trybunał i sądy stoją na straży Konstytucji	57
3. Trójpodział władz ważny jak niepodległość.....	108
4. Prawa obywatelskie w demokratycznym państwie prawnym.....	137
5. Sądy bronią naszych praw	184
6. Prawa socjalne też konstytucyjne	208
7. Wolność religii i sumienia nie tylko dla wierzących.....	250
8. Aborcja, związki partnerskie i inne konstytucyjne wyzwania.....	305
9. Mamy dużo nie najlepszego prawa	329
Postscriptum	349
Wykaz ważniejszych skrótów.....	361

Wstęp

– W głowie się nie mieści, że rząd może nie opublikować wyroku Trybunału Konstytucyjnego. To niewyobrażalne, że dość poważni prawnicy, z dorobkiem naukowym i zawodowym, przyłączają się do politycznej akcji zmierzającej do marginalizacji Trybunału Konstytucyjnego – stwierdza profesor Andrzej Wróbel, wieloletni sędzia Sądu Najwyższego, a od maja 2011 roku do stycznia 2017 roku sędzia Trybunału Konstytucyjnego¹.

W tej książce jest więcej takich zdziwień i przyznawania się do braku wyobraźni. Mój rozmówca uważa na przykład, że to niemożliwe, by w XXI wieku w Europie ktoś chciał zakwestionować zasadę trójpodziału władz. Albo prymatu konstytucji nad wolą polityczną aktualnie rządzących. Ale przyznaje, że widzi takie próby, niektóre dość konsekwentne i skuteczne.

Profesor Andrzej Wróbel załamuje ręce, komentując działania, które prowadzą do osłabienia ustrojowej roli Trybunału Konstytu-

---

¹ Dnia 24 stycznia 2017 r. prezydent Andrzej Duda powołał profesora Andrzeja Wróbla, który wcześniej złożył rezygnację z pełnienia urzędu sędziego Trybunału Konstytucyjnego, na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego.

cyjnego i sądów powszechnych, ale widzi też kwestie do poprawienia, a nawet potrzebę pewnych reform. Jak mówi, osłabienie trzeciej władzy w relacji do władz ustawodawczej i wykonawczej osłabi też państwo, obniży standardy praworządności, cofnie Polskę w procesie budowy państwa prawa. Ale przede wszystkim pogorszy sytuację obywateli w dochodzeniu przez nich swoich praw. Jak bowiem mówi, Trybunał i sądy nie są dla sędziów ani jakichś elit, tylko dla ludzi, żeby bronić ich praw.

Ale odnosząc się do sporu o rolę Trybunału Konstytucyjnego, trwającego od początku obecnej kadencji parlamentu, przyznaje, że z niektórych jego prerogatyw, a także z niektórych wypracowanych przez ten organ zwyczajów można zrezygnować. Jego zdaniem zasadna wydaje się dyskusja, czy Trybunał nie ma za dużo władzy, bo – jak zauważa – w Polsce został on wyposażony w potężne kompetencje. Ma prawo do kontroli nie tylko całego ustawodawstwa, ale też umów międzynarodowych, a także rozstrzygania sporów kompetencyjnych między konstytucyjnymi organami państwa, które w większości mają charakter sporów politycznych. – I to sprawia, że Trybunał Konstytucyjny sprawuje kontrolę nad całym systemem prawnym Rzeczypospolitej Polskiej, a pośrednio nad funkcjonowaniem systemu politycznego i gospodarczego państwa – twierdzi.

Jednak zwolennicy pozbawienia Trybunału Konstytucyjnego możliwości jakiegokolwiek blokowania „dobrych zmian” zawiodą się, ponieważ zdaniem profesora Andrzeja Wróbla w demokratycznym państwie prawnym niezbędny jest organ, który może skutecznie powstrzymać ustawodawcę przed wprowadzaniem regulacji sprzecznych z konstytucją. Jak podkreśla, tylko sąd konstytucyjny jest uprawniony do oceny, czy ustawy są zgodne z konstytucją, a jego orzeczenia muszą być ostateczne.

Zdaniem profesora Andrzeja Wróbla dobre prawo to jest prawo pod każdym względem zgodne z konstytucją. I dlatego podkreśla on, że wszelkie próby ograniczenia roli Trybunału Konstytucyjnego prowadzą do obniżania jakości prawa. – Bez takiego strażnika kon-

stytucji, kimkolwiek by on był, który trochę krępuje władzę ustawodawczą, prawo nigdy nie będzie dobre – mówi.

Sama zaś konstytucja to w opinii profesora Andrzeja Wróbla pewien rodzaj umowy społecznej, pewien rodzaju kompromisu, jaki jest zawierany między różnymi siłami politycznymi w państwie. Jeżeli więc konstytucja jest uchwalona w trybie demokratycznym i jeszcze wsparta referendum, to podstawową zasadą powinna być jej trwałość.

– Konstytucja nie jest tworzona po to, żeby zaspokoić bieżące potrzeby polityczne pewnej grupy, która akurat jest u władzy, tylko stanowi kompromis zawierany na wieki. W każdym razie na długo. Ale żeby konstytucja mogła tak obowiązywać i spełniać swoją funkcję, to musi być dotrzymany wiele różnych warunków. A podstawowy warunek to szacunek dla konstytucji – mówi Andrzej Wróbel.

Jednak mimo iż jest, jak już wspomniano, optymistą w odniesieniu do trwałości głównych zasad zachodniej demokracji, to widzi, że z szacunkiem dla konstytucji nie jest w Polsce najlepiej, szczególnie u pewnej części klasy politycznej. Nawołuje więc do ochrony tych wartości. Stąd tytuł tej książki.

Krzysztof Sobczak

1

Konstytucja opoką, a Trybunał strażnikiem rządów prawa

Krzysztof Sobczak: Spore zdziwienie u polityków i części ekonomistów wzbudziła niedawna decyzja jednej ze światowych agencji ratingowych o obniżeniu notowań Polski. A szczególnie motywy tej decyzji, bo jak stwierdziła ta agencja, jej podstawą były zmiany prawa w odniesieniu do Trybunału Konstytucyjnego, mediów publicznych i służb specjalnych. Przecież polska gospodarka ma się dobrze – argumentowali politycy i ekonomiści. Czy pana to uzasadnienie też zdziwiło?

Andrzej Wróbel: Mnie to nie bardzo zdziwiło, ponieważ gospodarki i ustroju gospodarczego nie da się całkowicie oderwać od regulacji zawartych w Konstytucji i wywiedzionego z niej ustawodawstwa. Jakikolwiek zatem manipulowanie w tej sferze konstytucyjnoprawnej nie może pozostać niezauważone przez czynniki gospodarcze. Z naszej Konstytucji wynika, że mamy ustrój oparty na społecznej gospodarce rynkowej, co oznacza, że trzeba widzieć tę rzeczywistą więź pomiędzy faktycznymi procesami i zjawiskami gospodarczymi a normatywną regulacją konstytucyjną.

Przedmiotem obserwacji i oceny ze strony analityków ekonomicznych jest również zakres i sposób prawnej ochrony tej społecznej gospodarki rynkowej. Ona dokonuje się nie tylko poprzez ustawodawstwo i bieżącą politykę gospodarczą oraz system ekonomiczny funkcjonujący w Polsce w połączeniu z systemem Unii Europejskiej, lecz także przez ochronę, której obowiązek spoczywa na Trybunale Konstytucyjnym. Jego podstawowym zadaniem jest ochrona wynikających z Konstytucji praw i wolności obywateli oraz standardów demokratycznego państwa prawnego. Ale Trybunał Konstytucyjny chroni też uregulowany w Konstytucji system społeczno-gospodarczy, który jest urzeczywistniany w drodze długofalowej i bieżącej polityki parlamentu i rządu. Trzeba również zaznaczyć, że kontrolując ustawodawstwo gospodarcze pod kątem jego zgodności z zasadą społecznej gospodarki rynkowej oraz prawami i wolnościami ekonomicznymi, Trybunał Konstytucyjny nie prowadzi polityki gospodarczej, a jedynie wyznacza jej konstytucyjne ramy.

Gospodarki i ustroju gospodarczego nie da się całkowicie oderwać od regulacji zawartych w Konstytucji i wywiedzonego z niej ustawodawstwa. Jakiegokolwiek zatem manipulowanie w tej sferze konstytucyjnoprawnej nie może pozostać niezauważone przez czynniki gospodarcze.

Mnie też decyzja tej agencji nie zdziwiła. Odebrałem ją nawet szerzej, jako sygnał jej autorów: uwaga, może w tej Polsce parametry ekonomiczne są całkiem dobre, ale dzieje się tam coś niepokojącego, co może zagrozić bezpieczeństwu działalności gospodarczej. Bo te ratingi są informacją dla posiadaczy kapitału, którzy szukają dobrych miejsc do inwestowania. Autorzy tej opinii, w przeciwieństwie do naszych polityków, wiążą standardy prawne z warunkami dla działalności gospodarczej.

Tak właśnie jest, trzeba te rzeczy ze sobą wiązać. Dlatego mnie nie zaskoczyło, że jednym z argumentów przedstawionych w ko-

mentarzu do tej decyzji agencji ratingowej był stosunek większości parlamentarnej do Trybunału Konstytucyjnego, co tu ukrywać, nacechowany dość dużą niechęcią. Pod uwagę brane były też projektowane wtedy, a niedługo potem wdrożone w życie, zmiany w służbie cywilnej. Standardy i zasady działania administracji publicznej są przy takich analizach bardzo istotne. A w naszym kraju administracja ma nadal istotny wpływ na funkcjonowanie gospodarki.

Nawet jeśli w jakimś państwie jest więcej liberalizmu, to administracja zawsze ma wpływ na gospodarkę. Ustala bowiem reguły gry, wydaje różne pozwolenia i zakazy, kontroluje firmy. Przy wszelkich analizach inwestycyjnych ocena administracji jest ważnym elementem.

U nas te kompetencje władzy publicznej w odniesieniu do gospodarki i przedsiębiorczości są nadal za szerokie. Ale rzeczywiście, jakiegokolwiek by były, to zawsze dla biznesu jest to istotny czynnik przy podejmowaniu decyzji gospodarczych. Zawsze zatem musi to być brane pod uwagę, szczególnie gdy dochodzi do jakichś nagłych i niespodziewanych zmian w prawnym otoczeniu gospodarki. A już zwłaszcza gdy standardy prawne są obniżane, pojawia się w sferach gospodarczych niepokój. Nie da się bowiem całkowicie oddzielić gospodarki od polityki i od systemu ustrojowego państwa. Zaniepokojenie analityków budził też ambitny program socjalny rządu, który z rozmachem został zapowiedziany w kampanii wyborczej Prawa i Sprawiedliwości, a po wyborach jest szybko i konsekwentnie wprowadzany w życie. Niektórzy twierdzą, że programu tego nie da się w pełni zrealizować ze względów budżetowych.

Ale to już chyba nie jest problem konstytucyjny?

Generalnie nie, chociaż Konstytucja gwarantuje pewien zakres świadczeń socjalnych ze strony państwa¹. Nie wszystkie państwa mają

---

¹ Konstytucja RP, art. 2: „Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej”.

ANDRZEJ WRÓBEL – profesor nauk prawnych; od maja 2011 roku do stycznia 2017 roku sędzia Trybunału Konstytucyjnego; w latach 1994–2011 i obecnie ponownie sędzia Sądu Najwyższego w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych; profesor zwyczajny w Instytucie Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk; redaktor naczelny miesięcznika „Państwo i Prawo”; autor ponad 200 publikacji z zakresu prawa Unii Europejskiej oraz prawa i postępowania administracyjnego.

KRZYSZTOF SOBCZAK – dziennikarz i publicysta prawny, redaktor naczelny serwisów internetowych Wolters Kluwer Polska SA; był m.in. redaktorem naczelnym „Gazety Prawnej” i szefem „żółtych stron” w „Rzeczpospolitej”; współautor książek: *Rzeźbienie państwa prawa. 20 lat później* (z Ewą Łętowską, 2012), *Państwo prawa jeszcze w budowie* (z Andrzejem Zollem, 2013) i *Służąc rządowi dobrego prawa* (z Andrzejem Rzeplińskim, 2015).

Książka *Warto chronić państwo prawa* to cykl wywiadów z profesorem Andrzejem Wróblem poświęconych Konstytucji, prawu, legislacji i polityce, będących spojrzeniem na toczącą się w Polsce debatę ustrojową z perspektywy uczonego i wieloletniego sędziego najwyższych trybunałów oraz dziennikarza zajmującego się od lat publicystyką prawną.

Rozmówcy poruszają bardzo ważne współcześnie tematy, takie jak: rola sądów i Trybunału Konstytucyjnego jako strażników Konstytucji, jakość stanowionego prawa, aborcja, związki partnerskie, granice wolności religii i sumienia.

Publikacja stanowi próbę odnalezienia odpowiedzi na pytanie, czy typowe dla zachodniej demokracji standardy państwa prawa zostały uznane w Polsce za własne i potrzebne, czy utrwaliły się już na tyle, że obserwowane na forum politycznym próby ich podważenia nie mogą się skończyć sukcesem. Autorzy wierzą, że tak jest, ale stuprocentowej pewności nie mają.

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUPER.PL
WWW.PROFINFO.PL

CENA 49 ZŁ (W TYM 5% VAT)